

УДК 336.012.23

*Евеліна Соколова, к.е.н., доцент
(доцент кафедри «Фінанси і кредит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

*Ганна Скляр
(магістр спеціальності «Фінанси і кредит»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ НЕОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із необхідних та важливих чинників успішного функціонування підприємства є його забезпеченість необоротними активами. У статті проаналізовано основні напрями управління необоротними активами підприємства на сучасному етапі розвитку України. Висвітлено тлумачення авторів стосовно сутності поняття необоротні активи. Задля успішного управління необоротними активами підприємства, перш за все, треба чітко визначити сутність поняття «необоротні активи», його складові елементи, а саме, основні засоби, які складають найбільшу частку у формуванні необоротних активів підприємства. Описано системний підхід управління необоротними активами підприємства – процес формування, процес розподілу, процес використання необоротних активів та політику управління необоротними активами; визначено задачі та цілі управління необоротними активами. Зазначено, що основна мета управління необоротними активами полягає у забезпеченні їх своєчасного оновлення та ефективного використання. Показано, у чому полягає поетапність політики управління необоротними активами на підприємстві; для чого потрібна оптимізація загального обсягу та складу необоротних активів. Досліджено динаміку структури активів підприємства та запропоновано шляхи покращення фінансового стану підприємства, а також, яких заходів треба вжити для зменшення рівня зносу основних засобів. Запропоновано напрями оптимізації загального обсягу та складу необоротних активів підприємства.

Ключові слова: необоротні активи, управління необоротними активами, задачі управління, ефективність, політика управління необоротними активами.

© Соколова Е. О., Скляр Г. В., 2016

Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2016. Вип. 35

*Эвелина Соколова, к.э.н., доцент
(доцент кафедры «Финансы и кредит»,
Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

*Анна Скляр
(магистр специальности «Финансы и кредит»,
Государственный экономико-технологический университет транспорта)*

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПОЛИТИКИ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Одним из необходимых и важных факторов успешного функционирования предприятия является его обеспеченность внеоборотными активами. В статье проанализированы основные направления управления внеоборотными активами предприятия на современном этапе развития Украины. Освещены толкование авторов о сущности понятия внеоборотные активы. Для успешного управления внеоборотными активами предприятия, прежде всего, надо четко определить сущность понятия «внеоборотные активы», его составляющие элементы, а именно, основные средства, которые составляют наибольшую долю в формировании внеоборотных активов предприятия. Описан системный подход управления внеоборотными активами предприятия – процесс формирования, процесс распределения, процесс использования внеоборотных активов и политику управления внеоборотными активами; определены задачи и цели управления внеоборотными активами. Указано, что основная цель управления внеоборотными активами заключается в обеспечении их своевременного обновления и эффективного использования. Показано, в чем заключается поэтапность политики управления внеоборотными активами на предприятии; для чего нужна оптимизация общего объема и состава основных средств. Исследована динамика структуры активов предприятия и предложены пути улучшения финансового состояния предприятия, а также, какие меры нужно принять для уменьшения уровня износа основных средств. Предложены направления оптимизации общего объема и состава внеоборотных активов предприятия.

Ключевые слова: внеоборотные активы, управление внеоборотными активами, задачи управления, эффективность, политика управления внеоборотными активами.

*Evelina Sokolova, Phd, associate Professor
(associate Professor of Department «Finance and Credit»,
State Economy and Technology University of Transport)*

*Anna Skliar
(magistrate of specialty «Finance and credit»,
State Economy and Technology university of Transport)*

PERFECTOIN OF POLITICS OF MANAGEMENT
OF INCONVERTIBLE ASSETS OF ENTERPRISE

One of necessary and important factors of the successful functioning of enterprise there is his provision of inconvertible assets . In the article basic directions of management of inconvertible assets of enterprise are analysed on the modern stage of development of Ukraine. To perfection interpretation of authors is shown in relation to essence of concept inconvertible assets. For the sake of successful management of inconvertible assets of enterprise, foremost, it is necessary clearly to define essence of concept «inconvertible assets», his component elements; namely are the fixed assets that fold most part in forming of inconvertible assets of enterprise. Approach of the systems of management of inconvertible assets is described on enterprises i- process of forming, process of distribution, process of the use of inconvertible assets and politics of management of inconvertible assets; tasks and whole managements of inconvertible assets are certain. It is especially necessary to pay attention to that the primary purpose of management of inconvertible assets consists in providing of them timely updating and effective use. It is shown, in what the stage-by-stage of politics of management of inconvertible assets consists on an enterprise; for what necessary optimization of general volume and composition of inconvertible assets. The dynamics of structure of assets of enterprise is investigational and the ways of improvement of the financial state of enterprise are offered, and also, what measures are necessary to be accepted for reduction of level to the wear of the fixed assets. Directions of the use of optimization of general volume and composition of inconvertible assets of enterprise are offered.

Key words : are inconvertible assets, management of inconvertible assets, management tasks, efficiency, politics of management of inconvertible assets.

Постановка проблеми: На сучасному етапі розвитку економіки України важливим фактором успішного функціонування підприємства є його забезпеченість необоротними активами, а також їх ефективне використання. Забезпечення належного стану, оновлення та раціональне використання необоротних активів є обов'язковими умовами функціонування підприємств при здійсненні власної діяльності, особливо, для підприємств залізничної галузі. Залізничний транспорт України протягом останніх десятиліть залишається провідною ланкою транспортної інфраструктури країни, водночас значний ступінь зносу основних засобів залізниць (в середньому до 85%) стає на заваді створенню передумов для поліпшення економічних взаємозв'язків національного та міжнародного рівня, розвитку експортного потенціалу та піднесення іміджу України як транзитної держави.

Необоротні активи Відокремленого підрозділу станція Конотоп представлено нематеріальними активами та основними засобами. У структурі необоротних активів Відокремленого підрозділу станція Конотоп переважають основні засоби. Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань в умовах ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку.

Здійснення управління необоротними активами полягає у забезпеченні зростання ефективності їх використання, що можливе внаслідок зменшення потреби у залученому капіталі та раціонального використання власних фінансових ресурсів. Необоротні активи у сучасних умовах господарювання відіграють визначальну роль, оскільки вони становлять вагомую частину майна будь-якого підприємства. Актуальність обраної теми дослідження обумовлюється тим, що кінцевий результат діяльності виробничого підприємства залежить від ефективно проведеної політики управління необоротними активами, покликаної забезпечувати конкурентоспроможність на ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема управління необоротними активами підприємства займалися такі відомі науковці як Б. П. Нідлз, М. Р. Метьюс, І. О. Бланк, В. В. Ковальов та багато інших. Проте покращення політики управління необоротними активами потребує подальшого дослідження з метою визначення її ролі для забезпечення успішної діяльності підприємства.

Метою статті є дослідження сутності необоротних активів та їх значення при формуванні активів підприємства, а також визначення напрямів вдосконалення політики управління необоротними активами підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Матеріальною базою будь-якої підприємницької діяльності є необоротні активи. Вони впливають на вдосконалення засобів праці, визначають потужність виробничого персоналу та сприяють підвищенню технічної оснащеності господарюючого суб'єкта. Від забезпеченості підприємства необоротними активами та ефективності їх використання багато в чому залежить господарська діяльність та фінансовий стан підприємства.

Основною складовою майна підприємства є необоротні активи підприємства, які, у свою чергу, відіграють визначальну роль в подальшому його розвитку.

Необоротні активи – це матеріальні та нематеріальні ресурси, які належать підприємству та забезпечують його функціонування, строк корисної експлуатації яких становить більше одного року або операційного циклу, якщо він більший ніж рік [5].

Для більш точного визначення поняття «необоротні активи» та розкриття їх сутності, треба дослідити, що розуміють під цим терміном науковці різних економічних шкіл. Для правильного розуміння поняття необоротних активів необхідно дослідити поняття активу. Визначено, що активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів і прав, виражених у грошовій вартості, які контролюються підприємством і використовуються з певною метою.

У своїх наукових працях з питань фінансового менеджменту І. О. Бланк [7] під активами підприємства розуміє контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання зв'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності. Зокрема, вчений виділяє декілька класифікаційних ознак: за характером функціонування, за характером участі активів в різних видах діяльності підприємства, за характером фінансових джерел формування активів тощо, а також за характером участі в господарському процесі з позицій особливостей їх обороту, відповідно до якої виділяє оборотні (поточні) та необоротні активи. Саме ця класифікація активів призначена для цілей бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Зарубіжні вчені-бухгалтери М. Р. Метьюс, М. Х. Б. Перера зазначають, що поділ активів на основні і оборотні прийшов у практику бухгалтерського обліку з економіки через судову сферу в кінці XIX або на початку XX ст.

Варто наголосити на тому, що те, що в економіці та юриспруденції називають капіталом, в бухгалтерському обліку називають активами. Тому однією з теорій походження поділу активів на оборотні та необоротні (основні) є класичний поділ капіталу визначним економістом Карлом Марксом на оборотний і основний.

Отже, необоротні активи, тобто основний капітал є складовою активу (майна) підприємства. В іноземній економічній та обліковій практиці поняття «необоротні активи» позначають різними термінами, що впливає з особливостей перекладу з різних мов світу. Наприклад, англійською мовою необоротні активи можуть називатися non-current assets (необоротні активи), fixed assets (фіксовані активи), long-term assets (довгострокові активи) тощо.

У своїх наукових працях автори Б. Нідлз, Х. Андерсен та Д. Колдуелл виокремлюють три головні риси необоротних активів і дають визначення, що необоротні активи – це засоби, які:

- мають термін корисного використання більше одного року;
- використовуються в діяльності підприємства;
- не підлягають перепродажу покупцям [1, 196].

Визначення складу необоротних активів для цілей бухгалтерського обліку передбачає їх поділ на певні види. До них відносять такі активи як: нематеріальні активи, незавершені капітальні інвестиції, основні засоби, довгострокові біологічні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, гудвіл та інші необоротні активи.

Основні етапи політики управління необоротними активами підприємства полягають у такому:

1. Аналіз операційних необоротних активів підприємства у попередньому періоді. Він проводиться з метою вивчення динаміки загального обсягу і структури необоротних активів, ступеня їх придатності, інтенсивності оновлення та ефективності використання.

2. Оптимізація загального обсягу і складу необоротних активів підприємства. Розрахунки здійснюються з урахуванням виявлених у процесі аналізу можливих резервів підвищення продуктивного використання необоротних активів у майбутньому періоді.

3. Забезпечення своєчасного оновлення необоротних активів підприємства. При цьому розраховується загальний обсяг активів, що підлягають оновленню в майбутньому періоді, встановлюються основні параметри і вартість оновлення різних груп активів.

4. Забезпечення ефективного використання необоротних активів підприємства. Процедура полягає у розробленні системи заходів, спрямованих на підвищення рентабельності і фондівіддачі необоротних активів.

5. Формування принципів і оптимізація структури джерел фінансування необоротних активів. Оновлення і приріст необоротних активів підприємства може фінансуватися за рахунок власних і позикових коштів.

У процесі управління необоротними активами вирішуються такі завдання:

- визначення можливих форм оновлення основних виробничих засобів на простій і розширеній основі;

- визначення потреби в нарощування необоротних активів для розширення обсягів діяльності;
- визначення можливих способів розширення основних виробничих засобів (будівництво, створення, купівля, оренда, лізинг);
- забезпечення ефективного використання раніше сформованих та нововведених основних засобів та нематеріальних активів;
- формування необхідних фінансових ресурсів для відтворення необоротних активів та оптимізація їх структури.

Організаційними формами оновлення виробничих засобів на простій основі є: поточний ремонт – часткове оновлення основних засобів (фінансується за рахунок витрат виробництва);

капітальний ремонт – значне відновлення основних засобів і часткова заміна їх окремих видів (фінансується за рахунок частки накопичених амортизаційних відрахувань і списується на витрати підприємства);

придбання нових видів необоротних активів – заміна зношених основних засобів у межах нагромаджених амортизаційних відрахувань.

Найбільшу частину при формуванні необоротних активів будь-якого підприємства складають основні засоби. Саме вони забезпечують створення матеріально-технічної бази та сприяють реалізації управлінських потреб підприємства. Відповідно до П(с)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство, установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва, діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [6].

Значне погіршення стану виробничо-технічної бази залізничного транспорту зумовлене тим, що темпи оновлення основних засобів скоротилися майже у 10 разів, що, у свою чергу, негативно впливає на роботі підприємств залізничного транспорту, внаслідок чого залізничний транспорт втрачає свої конкурентні позиції на ринку транспортних послуг [8].

Зміна необоротних активів безпосередньо впливає на загальну вартість активів підприємства, оскільки саме за рахунок основних засобів утворюється значна частина ресурсів, необхідних для функціонування підприємства.

Сьогодні одним з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має у своєму розпорядженні складне дороге в обслуговуванні обладнання, є необхідність забезпечення його безпеки та одночасно економічної ефективної роботи. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання.

Оптимізація загального обсягу та складу необоротних активів підприємства здійснюється з урахуванням знайдених в процесі аналізу можливих резервів зростання використання необоротних активів в наступному періоді. До числа основних резервів відносять: підвищення ефективності використання необоротних активів в часі (за рахунок збільшення коефіцієнта змінності і безперервної їх роботи), за потужністю (за рахунок підвищення ефективності використання окремих їх видів відповідно до технічної потужності).

На сьогодні можна розробити такі напрями оптимізації активів:

- 1) оптимізація складу основних засобів підприємства;
- 2) оптимізація розміру основних груп поточних запасів та оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються до складу оборотних активів;
- 3) оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства;
- 4) оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості;
- 5) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами.

Аналіз необоротних активів здійснювався на прикладі Відокремленого підрозділу станція Конотоп Південно-Західної залізниці, основним напрямом діяльності якого є виконання операцій з розформування і формування поїздів відповідно до встановлених планом формування призначень; виконання операцій з пропуску поїздів без переробки і з частковою переробкою; технічне обслуговування, комерційний огляд складу поїздів і усунення несправностей вагонів; зміна локомотивів і локомотивних бригад. А також веде оперативний, податковий, статистичний і бухгалтерський облік всіх господарських операцій, складає місячні, квартальні і річні звіти і надає в установлені терміни до дирекції залізничних перевезень, а також веде оперативний облік і складає встановлені звіти з перевезень пасажирів і вантажів. На Відокремленому підрозділі станція Конотоп саме структурі необоротних активів приділяється найбільша увага, адже існує така проблема як знос основних засобів і старіння матеріально-технічної бази. Тому, є потреба дослідження необоротних активів підприємства.

Необоротні активи мають велику частку в загальній валюті балансу. З метою визначення їх ролі при формуванні активів підприємства, проаналізуємо динаміку складових активів підприємства протягом досліджуваного періоду (рис. 1).

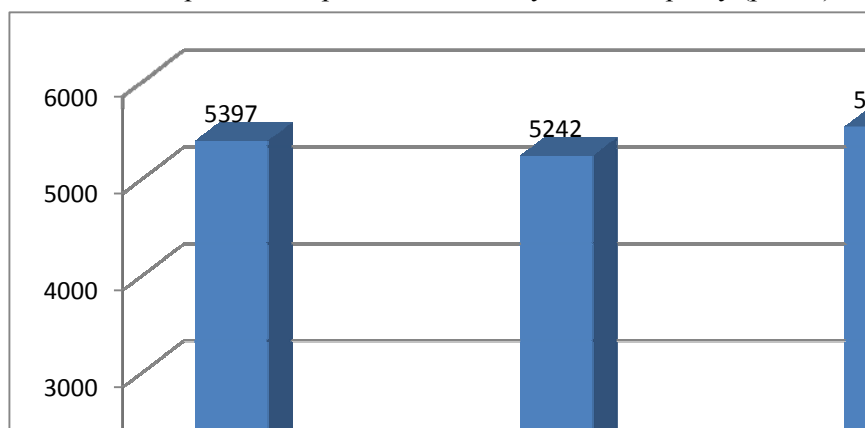

Рис. 1. Динаміка структури активів Відокремленого підрозділу станція Конотоп за 2012-2014 рр., тис. грн

Таким чином, на основі аналізу динаміки складових активів підприємства, варто зазначити, що необоротні активи у 2013 році зменшилися на 155 тис. грн, проте у 2014 році збільшилися на 300 тис. грн. Відповідно, сума оборотних активів збільшилась на 87 тис. грн, а потім ще зросла на 1156 тис. грн. Збільшення частки

оборотних активів може вказувати на формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності засобів підприємства.

Підвищення ефективності виробництва досягається за рахунок кращого використання необоротних активів підприємства, що сприяє технічному оновленню підприємства та забезпечує збільшення обсягу виробництва продукції.

Оскільки, в основному необоротні активи сформовані за рахунок основних засобів, то забезпечення належного стану цієї частини необоротних активів – важливий напрям діяльності підприємства. Загалом, протягом аналізованого періоду показникам ефективності використання основних засобів була характерна негативна динаміка (табл. 1).

Таблиця 1. Показники стану та ефективності використання основних засобів Відокремленого підрозділу станція Конотоп

Назва показника	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Відхилення 2013 р. до 2012 р.	Відхилення 2014 р. до 2013 р.
1. Коефіцієнт зносу основних засобів	0.51	0.55	0.54	-0.04	-0.01
2. Коефіцієнт оновлення основних засобів	-	-	-	-	-
3. Коефіцієнт придатності основних засобів	0.49	0.45	0.46	-0.04	0.01

За аналізований період коефіцієнт зносу основних засобів був вищим, ніж коефіцієнт придатності основних засобів, що не є позитивним явищем, але в 2014 р. спостерігасмо, що коефіцієнт придатності основних засобів став вищим на 0.01, ніж коефіцієнт зносу, що свідчить про незначне оновлення стану основних засобів.

Загалом за проаналізований період коефіцієнт зносу основних засобів мав тенденцію до зниження, що є позитивним явищем і свідчить про ступінь зменшення зносу основних засобів. А коефіцієнт придатності протягом 2012–2014 рр. мав тенденцію до збільшення, що свідчить про збільшення придатності для експлуатації основних засобів в процесі здійснення господарської діяльності.

Оновлення основних засобів – відсутнє, а отже свідчить про відсутність частки нових основних засобів.

З метою зменшення рівня зносу основних засобів необхідно удосконалити управління необоротними активами, що включає напрями оптимізації їх структури, підвищення ефективності використання необоротних активів та вибір найбільш оптимальних джерел фінансування.

Джерла формування необоротних активів підприємства свідчать про зменшення надлишку власних і довгострокових джерел формування запасів. Для формування запасів підприємству не вистачало власних коштів і зростала величина запасів. Тому, одним із напрямів підвищення фінансової стійкості є зменшення обсягів запасів підприємства.

Шляхами вирішення цієї проблеми є:

- налагодження системи збуту на підприємстві;

- власний капітал і довгострокові джерела [3, 96].

Оптимізація структури необоротних активів передбачає удосконалення загального їхнього обсягу з урахуванням можливих резервів підвищення продуктивного використання необоротних активів у майбутньому періоді та забезпечення своєчасного оновлення матеріально-технічної бази підприємства.

- скорочення частково недіючого устаткування;
- запровадження новітніх технологій при створенні продукції;
- застосування прогресивних форм організації виробництва;
- забезпечення подальшої інтенсифікації виробничих процесів [2].

Використання зазначеного комплексу заходів має сприяти удосконаленню процесів виробництва та покращити фінансові результати діяльності підприємства.

Висновки та пропозиції. Політика управління необоротними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їхнього відновлення і високої ефективності використання. Модернізація, раціональне використання та збільшення обсягу необоротних активів суттєво впливають на стабільний розвиток підприємств та сприяють зростанню їх конкурентоспроможності. Необоротні активи займають значну частку в загальній вартості активів Відокремленого підрозділу станція Конотоп. Однак їхнє зменшення свідчить про погіршення матеріально-технічної бази підприємства. Крім того, значним був знос основних засобів, що свідчить про необхідність вдосконалення політики управління необоротними активами.

За таких умов підприємству варто сприяти оптимізації загального обсягу та складу необоротних активів, підвищенню ефективності використання необоротних активів, внаслідок зменшення зносу основних засобів. Ці заходи мають забезпечити належний рівень виробничих потужностей.

Таким чином, управління необоротними активами є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства. Лише при створенні відповідної матеріально-технічної бази, підприємство може очікувати зменшення збитковості та підтримання на належному рівні фінансової стійкості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. [Под ред. Я.В. Соколова]. – [2-е изд., стереотип]. – М.: Финансы и статистика, 2013. – 496 с.
2. Олійник Т.І. Інтенсифікація відтворення основних засобів аграрного виробництва // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – №2(10). – С.61-67.
3. Парнюк В.О. Про головні напрями реформування амортизаційної політики // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 93-104.
4. Положення «Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства»: Наказ Фонду державного майна України від 29 грудня 2010 року №1954. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» від 27 квітня 2009 року № 92. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// rada.gov.ua](http://rada.gov.ua)
6. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2010. – 768 с.
7. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент / Учеб. курс. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2007. – 521 с.
8. Іван Федорчук. «Діагностика ефективності використання необоротних активів підприємств залізничного транспорту»/Збірник наукових праць ДЕТУТ . Серія « Економіка і управління», 2012. Вип. 21-22, Ч. 2

REFERENCES

1. Nidls B. Principles of record-keeping / of of Б. Нидлз, Х. Anderson, D. Coldyel : Trudged. with eng [Under of ред. Y.V. Sokolova]. – [2th publ., stereotype]. – М.:Finances of of and statistician, 2013. are 496 p.s
2. Oleynik T.I. Intensification of recreation of the fixed assets of agrarian production // is Announcer of the Berdiansk university of management and business. – 2010. – №2 (10). – С.61-67.
3. Parnuk V.O. About main directions of reformation of depreciation politics // Finances of Ukraine-2006.-№9.-С.93-104.
4. Position «About the order of taking of property to such that is included in the complement of integral property complex of state enterprise»: Order of State property fund of Ukraine from December, 29, 2010 №1954. – [Electronic resource]. it is Mode of access :<http://zakon.rada.gov.ua>
5. Position (standard) of record-keeping № 7 the «Fixed assets» from April, 27, 2009 № 92. – [Electronic resource]. it is access Mode: <http://rada.gov.ua>
6. Introduction to financial management / of V. V. Kovalev. – М. : Finance and statistics, 2010. Are 768 p.s
7. Form of I.O. Financial management / of Educational course. – 2th publish., process. and addit. – К.: Elga, Nika-centr,2007. it is a 521 p.
8. Ivan Fedorchyk . «Use efficiency analysis of non-current assets of railway transport enterprises» / Collection of scientific works of DEPUT. Series «Economy and management», 2012. Publ. 21-22, P. 2